

Razvoj morskog ribarstva Istre

UDK 639.2/.3(262.33)

Stručni rad

Sažetak

U radu se daje koncizan prikaz cjelokupnog razvoja morskog ribarstva Istre.

Najprije se govori o jugoslavenskom razvoju ribarstva, a zatim detaljnije o razvoju morskog ribarstva Istre. Ističe se da morsko ribarstvo SFRJ znatno zaostaje za svjetskim, evropskim i mediteranskim ribarstvom, ali i za razvojem drugih privrednih i pomorskih grana.

Ribarstvo Istre prošlo je kroz različite faze razvoja. Danas je morsko ribarstvo u Istri prema općem stupnju razvoja na prvom mjestu u SFRJ. Međutim, karakteriziraju ga problematičnost sadašnjeg razvoja, niska reproductivna i akumulativna sposobnost, bijeg kadrova u »bolje« privredne grane i drugi problemi.

1. Uvod

Ribarstvo kao značajna privredna grana koja s poljoprivredom i šumarstvom čini cjelinu primarnog sektora temeljnih privrednih djelatnosti, neodvojiv je segment pomorske privrede, a time i cjelokupne privrede.

Kao privredna grana ribarstvo obuhvaća lov, gajenje, preradu, prijevoz i trgovinu ribom i drugim vodenim životinjama u prvom redu kitovima, školjkama, rakovima te morskim florom. Ribarstvo također obuhvaća i proizvodnju sredstava za lovljenje riba. Ova je grana vrlo široka i usko je povezana s drugim privrednim granama primarnog, sekundarnog i tercijarnog sektora privrede.

U razdoblju 1950 — 1986. svjetski ulov ribe se učestvostručio. Tome je najviše pridonijela izgradnja goleme ribarske flote za oceanski ribolov, pronalazak i primjena uređaja za otkrivanje ribljih jata u moru, kao i primjena suvremenih rashladnih uređaja kojima je omogućen neograničeni prijevoz.

U Jugoslaviji je morsko ribarstvo kao privredna grana još uvijek nerazvijeno, a rezultati koje je ono postizalo na društveno-ekonomskom planu zemlje, republika i regija dosta su skromni. Međutim, iz godine u godinu ipak se povećava ulov morske ribe, broj motornih ribarskih brodova, te ukupna tonaža tih brodova izražena u bruto registarskim tonama.

Morsko ribarstvo Zajednice općina Rijeka ima vodeće mjesto u ribarstvu Jugoslavije te bilježi relativno značajne rezultate. Ovdje nas zanima morsko ribarstvo Istre i njegovo značenje i mjesto u ribarstvu regije i zemlje. Ovaj rad stoga služi više kao osvrt na stanje i kretanje morskog ribarstva Istre i uzroka njegova nedovoljnog razvoja.

2. Kratki prikaz razvoja morskog ribarstva SFRJ

Promatrajući cjelokupnu pomorsku privredu Jugoslavije, uočava se da je ona u razdoblju 1950 — 1986. doživjela ubrzan razvoj, mada je taj razvoj bio sporiji od razvoja industrije i tercijarnih djelatnosti. U ratu je jugoslavenska pomorska privreda pretrpjela goleme gubitke u brodogradilištima, lukama i pristaništima, te u brodarstvu i ribarskoj floti¹. Tako se izrazito smanjio kapacitet pomorske privrede, a i postojeći je bio zastario. Nakon toga započelo se s ubrzanom obnovom i iz-

gradnjom pomorske privrede zemlje. Šezdesetih i sedamdesetih godina naročito je postignut visoki trend razvoja ove privrede koju su pratile promjene u društveno-ekonomskoj sferi i organizaciji rada, kao i u proširivanju i razvoju samoupravljanja.

Morsko ribarstvo, kao specifična privredna grana u sklopu pomorske privrede, ovisi o biološkim uvjetima i prirodi, ali i o suvremenoj tehnici i tehnologiji ulova, prerade pa i proizvodnje ribe, ribarske opreme i uređaja.

Morsko ribarstvo u Jugoslaviji razvijalo se nakon oslobođenja skromno, uglavnom u priobalnom pojasu, dok se ulov koji je bio sezonskog karaktera odnosio pretežno na sitniju plavu ribu. Potrošnja morske ribe bila je minimalna. Sami kapaciteti pedesetih godina u oblasti ribarske industrije razvijali su se brže od ulova ribe. Suradnja proizvodne i prometne sfere ribarstva bila je također minimalna i nedovoljna, uz slabo iskorištavanje prometnih kapaciteta (trgovačke mreže, hladnjače za ribu, prijevozna sredstva i sl.). Šezdesetih godina nije uspio pokušaj proširenja ribolovnog područja na Atlan-

ski ocean, što je tek sedamdesetih godina uspjelo, kao i poslovna suradnja s Poljskom i Italijom.

Od cjelokupne pomorske privrede Jugoslavije ribarstvo je kao grana imalo najsporiji rast. U njemu, na žalost, nije ostvaren niti jedan društveni plan razvoja, a također nisu ostvareni niti perspektivni planovi njegova razvoja. Razlog tome je što su ti planovi bili više potencijalni, dakle prema mogućnostima i pogodnostima, a manji realni financijsko-materijalni, tehničko-tehnološki i stručno-kadrovski planovi i programi, uz osiguranje potrebnih uvjeta. Ni sami ciljevi i pravci razvoja morskog ribarstva Jugoslavije nisu bili realni jer se planirani ubrzani porast ulova ribe i njegova struktura u korist ostale (uglavnom bijele—kvalitetnije) ribe, mekušaca i rakova, kao i orijentacija na Atlantik i Sredozemlje nisu mogli ostvariti bez društveno-ekonomske podrške i akcije.

U ovoj tabeli dajemo prikaz ulova morske ribe u Jugoslaviji u razdoblju od 1936. do 1986. po kategorijama, odnosno vrsti ribe u tonama.

Tabela 1.

Kretanje ulova morske ribe u razdoblju 1936 — 1986. u Jugoslaviji (u tonama)

Vrsta ribe	1936—40.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1986.
Plava riba	7.646	11.248	13.876	19.574	24.181	38.463	41.860
Ostala riba	2.817	4.421	2.833	4.780	5.319	4.500	5.179
Mekušci	624	433	382	869	921	631	945
Rakovi i školjke	207	210	190	337	426	870	1.389
Ukupno	11.294	16.942	17.281	25.560	30.847	44.465	49.373
Razni indeks (1948 - 100)	68,5	100,0	104,8	155,0	187,0	269,0	299,4

Izvor: Statistički godišnjaci Jugoslavije (1950—1988), za 1936—40. prof. dr. Ivo Žuvela: 30 - godišnji razvoj pomorske privrede Jugoslavije, PZ 13, Rijeka, str. 45

Iz složene se tabele uočava da je prije drugoga svjetskog rata lov morske ribe u zemlji bio dosta skroman s pretežnim udjelom (67,7%) plave ribe u strukturi ulova ribe. Nakon oslobođenja ulov se postupno povećava tako da je 1948. bio za 46% veći nego u vremenu od 1936. do 1940. Struktura se nije promijenila pa je plava riba predstavljala 68% ukupnog ulova, a ostala 27%. Nakon pet godina struktura je još nepovoljnija jer plava riba sudjeluje s 80%, dok su sve ostale vrste riba smanjile udjel ne samo na onaj iz 1948. nego i na onaj iz predratnog razdoblja. Tek šezdesetih godina dolazi do porasta ulova, te je on 1961. za 55% veći nego 1948., mada je struktura i dalje nepovoljna (77% plava, 19% ostala, a 3% mekušci i 1% rakovi). Nakon deset godina ulov je povećan za 20%, odnosno za 87% u usporedbi s 1948. No struktura se ni sad nije bitnije izmijenila. Međutim, 1981. struktura je ulova bila najnepovoljnija uslijed velikog udjela plave ribe (1986. je udjel 84,8%) koji je iznosio čak 86,5% i niskog udjela ostalih vrsta riba, mada je ukupni ulov preko 25 puta uvećan u usporedbi s razdobljem prije 33 godine, odnosno za 44% u usporedbi sa 1971. Prosječna stopa rasta ulova morske ribe u razdoblju 1948—1961. iznosila je 3,4% a u razdoblju 1961—1986. svega 2,7%.

Porast od 2,9 puta za tridesetomogodišnje razdoblje, odnosno prosjek stopa od 3,0% manji je od porasta proizvodnje u bilo kojoj drugoj grani jugoslavenske privrede. Također su prisutne vrlo velike godišnje fluktuacije u ulovu ribe uslijed nedostatka suvremene tehnologije u ribarskoj floti. Ovo još više povećava nesigurnost i rizik privređivanja.

Što se tiče same ribarske flote, ona se još sporije povećavala nego ulov morske ribe. Dok je 1948. broj motornih brodova na moru iznosio 45 (1951 = 88) 1961. je iznosio 209, te je indeks 1961/1948. iznosio čak 464. Međutim, nakon 1961. dolazi do usporavanja porasta broja ribarskih brodova na moru, tako da je 1971. zabilježen broj od 185 brodova, što je bez presedana i nesхватljivo da jedna pomorska zemlja u godinama razvoja umanjuje svoju ribarsku flotu.

Sedamdesetih se godina broj ribarskih brodova kreće oko 210 da bi 1981. iznosio 222, a 1986. 285 motornih brodova. To znači da je broj ovih brodova u razdoblju 1948—1986. tj. u roku 38 godine povećan za 6,3 puta (indeks 633) a ukupna tonaža tih brodova izražena u BRT preko 8 puta. 1948. tih je 45 brodova imalo 1.485 BRT, a 1986. 11.536 BRT²), te indeks 1986/1948 — 776. Prosječna stopa rasta broja brodova od 1948—1961. iz-

nosila je 12,0%, a u razdoblju 1961—1986. svega 0,9%. Ovakvo nisku prosječnu stopu rasta proizvodnih, prerađivačkih ili drugih kapaciteta nije imala od 1961. do 1986. niti jedna privredna grana u Jugoslaviji.

Sve navedeno nepovoljno utječe na razvoj prerađivačke djelatnosti, trgovinske mreže te tržišta i potrošnje morske ribe³. Kapaciteti konzervne industrije i rashladnih uređaja za čuvanje ribe gradili su se ubrzano i predimenzionirano budući da su građeni prema planiranim količinama ulova ribe, a ne prema ostvarenim. Zato se morala uvoziti smrznuta i konzervirana riba da bi se ovi kapaciteti mogli zaposliti. Kod same prerade ribe u Jugoslaviji u razdoblju od 1948. do 1986. bila je vidljiva tendencija bržeg razvoja nego kod ulova ribe. Tako su prosječne stope rasta i indeksi prerade morske ribe u navedenom razdoblju znatno veće nego stope rasta ulova ribe ili broja ribarskih brodova i njihove težine izražene u BRT. Promatrano prema vrsti prerade dominira (preko 80% prosječno godišnje) riblja konzerva, dok je mnogo manje zastupljena usoljena, dimljena i sušena riba.

Međutim valja konstatirati da je u razdoblju 1948—1963. prerada morske ribe u Jugoslaviji imala tendenciju stalnog rasta, a nakon toga pretežno stagnira. Zato je ova industrija značajnim dijelom vezana na uvoz smrznute ribe, zatim na preradu, konzerviranje i hlađenje ribe, kao i na same kapacitete i njihovu tehnologiju. S obzirom na to da je taj uvoz zadnjih godina posebno problematičan, a i zbog stanja negativne platne bilance Jugoslavije, rješenje treba tražiti u povećanju vlastitog ulova ribe vlastitim i udruženim sredstvima, i to kako na Jadranu tako još više na drugim morima i oceanima.

Samo tako razvit ćemo ribarsku privredu zemlje i uključiti se u međunarodnu konkurenciju ribarskim flotama i privredama vodećih zemalja. Uostalom, ovo će biti dugoročan mukotrpan razvojni put.

Morsko ribarstvo Jugoslavije sudjelovalo je u ukupnom društvenom proizvodu (a također i u ukupnom dohotku) pomorske privrede zemlje oko 5% 1960. s oko 3% 1970. te oko 2% 1986.⁴ što najbolje ilustrira njegovu regresiju i značenje za pomorsku privredu, a da i ne govorimo o ukupnoj privredi zemlje, gdje ribarstvo zauzima skoró beznačajan udio. Morsko ribarstvo Jugoslavije ima najmanji udio ne samo u pomorskoj privredi zemlje, nego i uopće u cjelokupnoj privrednoj djelatnosti na Jadranu (uključujući sva tri temeljna sektora

privrede). Ovo je ogromna otežavajuća okolnost za njihov daljnji ubrzaniji razvoj jer treba startati s niske baze, a društvena i financijsko-materijalna podrška društva nedovoljno su nazočne, tako da je u narednim razdobljima teško očekivati snažniji zaokret na bolje.

Osim toga broj se zaposlenih u morskom ribarstvu Jugoslavije (gdje je vrlo nepovoljna kvalifikacijska struktura) permanentno smanjuje ili stagnira zadnjih tridesetak godina. Dok je 1970. bilo u njemu zaposleno 4.229 radnika, a 1970. 3.176 dotle je 1986. broj zaposlenih iznosio 4.342 radnika. Ovo nije slučaj s nijednom privrednom granom u zemlji, a naročito ne s granama pomorske privrede. Također se broj radnih (osnovnih) organizacija tj. jedinica konstantno smanjivao: 1960. je u morskom ribarstvu egzistiralo 78 organizacija (jedinica), 1970. 58, a 1986. ukupno 66. Doduše, individualni sektor nije imao tako ubrzanu regresiju kao i društveni. Zadnjih godina primjećuje se lagani rast broja ribarskih organizacija a naročito broja individualnih ribara (napose u ZO Rijeka).

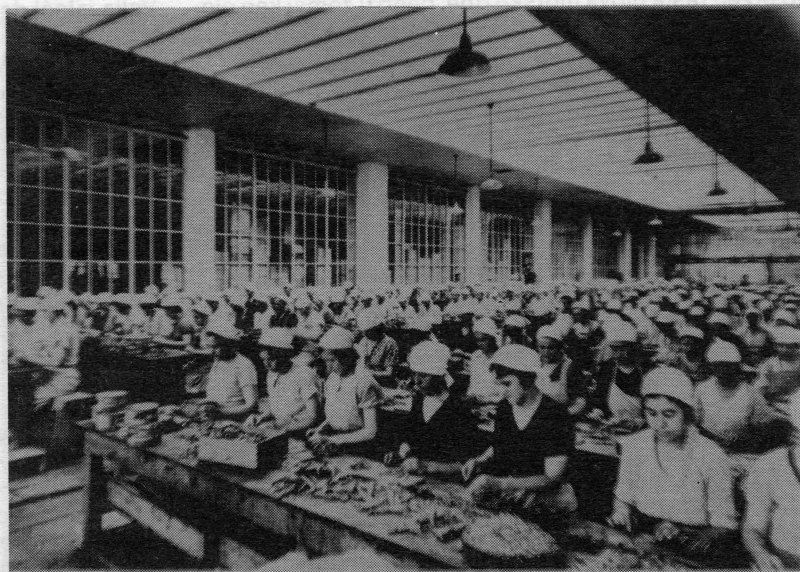
Što se tiče deviznog priljeva iz izvoza morskog ribarstva Jugoslavije, treba konstatirati da je on minimalan i sudjeluje s 0,5—1,0% u ukupnom deviznom priljevu pomorske privrede. Uvoz ribe znatno je veći i u brzem porastu, tako da je u proteklom razdoblju (1952—1987) u svakoj godini ostvarena negativna platna bilanca morskog ribarstva (negativan saldo 1964. = 78 mln din., 1972. = 64 mln dinara, 1980. = 351 mln dinara te 1986. = 1.440 mln dinara⁵

3. Opći prikaz razvoja morskog ribarstva Istre

Ribarstvo je od davnine bila jedna od osnovnih privrednih grana, djelatnosti i preokupacija stanovništva na području Gornjeg Jadrana. Ljudi priobalnog područja Istre, Hrvatskog primorja i kvarnerskih otoka od uvijek su se bavili ribarstvom koje je uz pomorstvo i poljoprivredu činilo osnovne grane privređivanja kroz čitav srednji i novi vijek, a to se nastavilo i u dvadesetom stoljeću. U ove tri djelatnosti bio je zaposlen najveći dio stanovništva ove regije kroz stoljeća i sve do polovice dvadesetog stoljeća, odnosno do oslobođenja. Ribarstvo je za mnoge istarske i kvarnerske gradove uz pomorstvo i trgovinu, pridonosilo njihovu usponu i usponu područja.

Nakon oslobođenja u prvoj fazi razvoja ribarstva (1946—1960, a naročito pedesetih godina) ribarstvo is-

Ručno čišćenje ribe u pripremi za preradu u filete davne 1949. godine

tre počinje gubiti ono privredno značenje koje je ranije imalo, ne samo za regiju kao cjelinu već i za »ribarske općine« u njoj. Druge privredne grane industrije i pomorske privrede i turizam izbile su znatno ispred njega, a i sama društvena zajednica nije mu posvećivala potrebnu pažnju, tako da je ono stagniralo, uz konstantni pad udjela u društvenom proizvodu regije, kao i pad udjela u tzv. »ribarskim« općinama, te pad broja zaposlenih u njemu u oba sektora vlasništva, mada je količinski (težinski) ulov ribe postupno rastao, iako neravnomjerno. Prosječna stopa rasta ribolovne proizvodnje u razdoblju od 1946. do 1960. iznosila je u Istri svega 2%.

Druga faza razvoja ribolova, ribolovne proizvodnje i prerade u Istri bila je u razdoblju od 1960. do 1970. Karakterizira je proces okrupnjavanja i integriranja društvenog sektora u Rovinju i Poreču (»Mirna« Rovinj i »Školjka« Poreč). U tome razdoblju došlo je do bržeg razvoja ribarstva Italije, mada nije došlo do nekog značajnog konstantnog ulova ribe na zapadnoj obali Istre (Rovinj, Poreč, Pula te Buje, ili točnije Novigrad i Umag). Ulov morske ribe stagnira ili opada. Prosječna stopa rasta ribolovne proizvodnje kao i plave ribe od 1960. do 1970. bila je negativna.

Treća faza razvoja ribarstva Istre bila je u razdoblju od 1970. do 1980. a karakterizira je najbrži rast ukupne ribolovne proizvodnje u Istri (zbog povećanja ulova ribe, napose sitne plave ribe u »Mirni« Rovinj i »Školjki« Poreč) te pad ribolovne proizvodnje u nekim općinama Istre (Buje, Pula), i Kvarnera (Cres—Lošinj, Rab, Senj). Prosječna stopa rasta ulova ribe u ovom razdoblju iznosila je u Istri 6%. Tako je u ovom razdoblju došlo do znatnog povećanja udjela ulova morske ribe Istre u ukupnom ulovu morske ribe regije (ZOR) i zemlje.

Navedimo ovdje da je 1961. ulov morske ribe u Istri iznosio 6.977 tona ribe, 1971. iznosio je 6.326 tona ribe, a 1981. ukupno 11.437 tona⁶ što znači da je sedamdesetih godina prekinuta stagnacija razvoja ribolovne proizvodnje te da od 1974. nadalje započinje postupni godišnji rast ribolovne proizvodnje iz godine u godinu. Dok je 1961. udjel ribolovne proizvodnje Istre u ukupnoj morskoj ribolovnoj proizvodnji Riječke regije (186—ZOR) iznosio 62,6% odnosno 27,3% Jugoslavije, dotle je 1971. ovaj udjel iznosio 60,2% u Regiji ili 20,5% u Jugoslaviji, a 1981. 67,7% odnosno 25,7%, a 1986. 64,8% u Regiji te 20,3% u Jugoslaviji⁷.

Valja istaći da u trećoj fazi, mada je to slučaj i s prve dvije faze razvoja ribarstva Istre, točnije zapadne Istre kao glavnog ribolovnog područja regije, dolazi do znatno bržeg rasta ulova morske ribe, nego u zemlji kao cjelini; to je pridonijelo porastu udjela ulova morske ribe Istre u cjelokupnom ulovu morske ribe u Jugoslaviji. Taj je udjel 1971. bio 20,5%, a 1981. 25,7%. Godišnji ulov morske ribe u Istri iznosi preko 9.000 tona godišnje (1976—1986) u oba sektora vlasništva.

Krajem treće faze ribarstva u zapadnoj Istri (1976—80) dolazi do najbržeg povećanja ulova morske ribe. Ovo se odnosi na ulov plave, pretežno sitne plave ribe, srdale, incuna, papaline i druge sitne ribe koja uglavnom služi za preradu u riblje brašno, dok se ulov ostale ribe—bijele, uglavnom smanjuje u ovom razdoblju u usporedbi s prethodnim godinama istoga razdoblja, kao što je to slučaj i s glavonošcima, rakovima i školjkama.

Samo u razdoblju 1976—1980. u općinama Rovinj i Poreč prosječna stopa rasta ulova morske ribe iznosila je skupa 1,6%, mada je nakon 1980. uslijedio još brži rast. U razdoblju 1981—1985. rast iznosi 2,4%.

Tome je naročito pridonijelo uvođenje suvremenih ribarskih brodova i nove tehnologije za lov tzv. »pela-glične« ribe. Tako je 1978. prvi put primijenjena lebdeća

koča ne samo u RO »Mirna« Rovinj ili u Istri, nego općenito u Jugoslaviji. Ovakva tehnologija daje znatno bolje rezultate u ulovu ribe nego brodovi plivaličari. Dva ribarska broda »Mirne« Rovinj za lov sitne plave ribe lebdećom kočom postižu nakon uvođenja do danas rast ulova u tonama iz godine u godinu, tako da danas njihov prosječni ulov po brodu iznosi u dvogodišnjem razdoblju 1980—1982. 550 tona, samo srdela 300 tona, dok se prosječni ulov po brodu plivalicom kretao u istom razdoblju svega oko 220 tona⁸. To znači da je lebdećom kočom 2,5 puta veći ulov nego plivaličarem.

Ovo najbolje pokazuje da dobre rezultate u ulovu ribe daje suvremena tehnologija odnosno uvođenje lebdeće koče. Njome se može loviti danju a ne noću za vrijeme mjesečeve mijene, kao kod klasičnog ribarskog broda, što mnogo olakšava rad i sam život ribara—radnika. Osim toga za njenu se primjenu koriste veći i snažniji brodovi koji mogu ići daleko na otvoreno more i ribariti i po otežanim vremenskim uvjetima, a lov je plave ribe permanentan i ravnomjeran kroz čitavu godinu.

Osim RO »Mirne« iz Rovinja i RO »Školjka« Poreč u sastavu SOUR »Plava laguna« započela je 1979. primjenjivati tehnologiju ulova lebdećom kočom s dva para brodova, a svaki od njih ima pogonski stroj snage 300 KS, dok mu je dužina 18 m⁹. Zadnjih godina (od 1980. na ovamo) i RO »Delamaris« Izola, koja je u sastavu SOUR »Droga« Portorož primjenjuje ovu tehnologiju, izgrađena su nedavno četiri para brodova za ulov lebdećom kočom, jedan par za »Školjku« Poreč, dva para za »Delamaris« Izola i jedan za »Neptun« Komiža.

U radnoj organizaciji »Mirna« radi se i na konstrukciji novih tipova mreža za lebdeću koču, što bi u budućim razdobljima trebalo davati znatno bolje rezultate u ulovu ribe, te boljoj ekonomičnosti poslovanja, racionalnosti i rentabilnosti (srednjoročni plan »Mirne« 81—85).

Povećanje ulova morske ribe zadnjih godina dovelo je do boljeg iskorištenja kapaciteta za preradu ribe. Međutim, nazočna je velika neusklađenost tih kapaciteta, kao i sirovinske osnove. Zato je neprestano rastao uvoz sirovina za preradu (on je u razdoblju 1970—1980. iznosio oko 30% ukupnih sirovina, a oko 70% otpada na domaću sirovinu). U proteklim srednjoročnim razdobljima rekonstruirani su riboprerađivački kapaciteti u »Školjki« Poreč, »Mirni« Rovinj te u »Mirni« Banjole (kod Pule) da bi se osuvremenila proizvodnja, snizili troškovi i poboljšali uvjeti rada. Danas se u Istri godišnja proizvodnja ribljih konzervi kreće preko 7.000 tona (1976—1986). Valja istaći da se u ove tri istarske tvornice za preradu, kao i ulov ribe, značajno povećala proizvodnost (u prosjeku preko dva puta), što je rezultat suvremenije organizacije rada u ribarskoj industriji i veće stimulacije ribara i tvorničkih radnika prema rezultatima rada čitave organizacije. Dok je 1970. u Istri proizvedeno 6.225 tona ribljih preradevina, dotle je 1986. proizvedeno tzv. doradene morske, uglavnom sitne plave ribe preko 1.000 tona).

Što se tiče ulova ribe prema sektoru vlasništva koji se bavu ovom privrednom granom, možemo konstatirati da je vrlo diferenciran u Istri kao regiji, i po pojedinim razdobljima i općinama (Rovinj, Poreč, Pula, Buje i Labin) te je iznosio 5.674 tona. U njemu je društveni sektor sudjelovao čak s 5.518 tona ribe ili s 97,3% dok je individualni sektor ribarstva ostvario zanemarivih 156 tona ili svega 2,7%. Nakon deset godina (1970) odnos je bio ovakav: društveni sektor je sudjelovao s nešto manjim udjelom (90,6%), a individualni je povećao udio na 9,4% u ukupnoj ribolovnoj proizvodnji Istre, koja je iznosila 5.518 tona. Međutim, 1980. odnos je bio identičan onome iz 1960. Društveni sektor sudjelovao je s 97,4% a in-

dividualni sa svega 2,6% u ukupnoj ribolovnoj proizvodnji od 9.797 tona¹⁰. Godine 1986. ulov morske ribe u Istri iznosio je 10.008 (D.S. 94%).

Promatrajući kretanje strukture ulova morske ribe u Istri prema vrsti ribe, u analizirane tri godine uočava se izrazita dominacija ulova plave ribe (uglavnom sitne i to srdele preko 50% u svim godinama, a zatim inčuna i ribe za riblje brašno). Dok je 1960. plava riba sudjelovala u ukupnom ulovu morske ribe u Istri s 87,6% dotle je njen udjel 1970. iznosio 86,5% a 1980. čak 92,5%. Ostala riba (bijela) imala je strukturu vrlo nepovoljnu u ove tri godine (8,3%, 7,4% i 5,6%), dok glavonošci, rakovi i školjke imaju zaista zanemariv udjel u strukturi ulova (4,1% 1960. 6,3% 1970. i 1,9% 1980) a naročito nakon 1972. od kada se njihov ulov izražen u tonama do danas neprestano smanjuje (1970. ukupni njihov ulov iznosio je 345 tona, dok je 1986. iznosio svega 220 tona), što najbolje govori da je pad ulova ostvaren od oko 1/3. Ovo je velika šteta s obzirom na to da se radi o kvalitetnoj i

vrlo skupoj ribi koja je jako tražena na tržištu, a napose na turističkom tržištu zapadne Istre koje je, ne samo najjače u regiji, već i u zemlji kao cjelini, općenito.

Analizirajući broj zaposlenih u ribarstvu Istre, uočava se njegov stalni pad u poslijeratnom razdoblju 1951. u ribarskoj je privredi Istre radilo u društvenom sektoru preko 3.000 radnika, 1961. preko 2.500, 1971. preko 2.000, a 1981. ispod 1.500 (godišnji prosjek 1.400)¹¹. Dok je 1986. u društvenom sektoru riboprerađivačke i uzgajališne industrije radilo 1.134 radnika u Istri (Rovinj, Poreč, Pula) dotle je u ribolovnoj proizvodnji radilo svega 355¹². Ova smanjivanja broja zaposlenih u ribarskoj privredi Istre najbolje ilustriraju njen nezavistan položaj. Mlade generacije nisu zainteresirane za ribarsko zanimanje, već traže lakša zanimanja u privredi regije, što još više otežava ionako neizvjesnu budućnost morskog ribarstva Istre. Međutim, individualni sektor povećava broj zaposlenih kako profesionalnih ribara tako i dopunskih zbog rasta tražnje i cijene ribe.

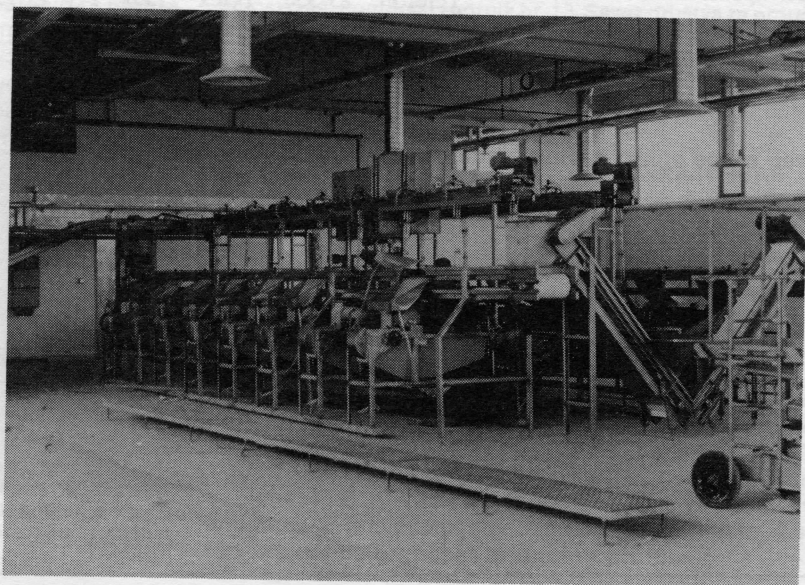
Tabela 2.

Kretanje morske ribolovne proizvodnje Istre prema vrsti ribe 1960, 1970, 1980 i 1986. godine

Vrsta ribe	1960.	Struk.	1970.	Struk.	1980.	Struk	1986.	Struk.
Plava riba	4.972 t	88%	4.764 t	87%	9.059 t	92%	9.090 t	91%
Ostala riba	471 t	8%	409 t	7%	548 t	6%	698 t	7%
Glavonošci rak., školjke	231 t	4%	345 t	6%	190 t	2%	220 t	2%
Ukupna proiz. (ulov morske ribe)	5.674 t	100%	5.518 t	100%	9.797 t	100%	10.008 t	100%

Izvor: SG ZOR — 1982. str. 52., 53. i 54. i SG ZOR—1988. str. 296. i 295.

Linija za proizvodnju ribljih konzervi u tvornici »Delamaris« u Izoli

4. Mogućnosti daljnjeg razvoja morskog ribarstva Istre

Još u oba protekla petogodišnja razdoblja (1976—1980) i (1981—1985) kao i u tekućem (1986—1990) u ribarstvu Zajednice općina Rijeka, a napose Istre, zacrtana su dva smjera razvoja: razvoj ribolova na Jadranu i razvoj ribolova na otvorenim morima. U ova dva razdoblja već su postignuti značajni rezultati, osobito u općinama Rijeka, Poreč i prije svega Rovinj. Međutim, tek se u idućim razdobljima očekuje snažniji razvoj morskog ribarstva u Istri kako bi ova grana prestala zaostajati za poljoprivredom a naročito za pomorskom privredom sregije, regije i zemlje.

Osnovni problemi u morskog ribarstvu Istre jesu: ulaganja u ribolovnu proizvodnju te u riboprerađivačku industriju, nekompletiranost proizvodnje, vrlo nesređeni odnosi na tržištu, niske cijene ribarskog reprimaterijala i ribe u otkupu, neorganiziran plasman ribe, nepovezanost društvenog i privatnog sektora ribarske proizvodnje, nedovoljno angažiranje šire i uže društvene zajednice u razvoju ribarstva, nedostatak mjera financiranja i kreditiranja individualnog sektora i ribarske proizvodnje, izgradnja suvremene ribarske flote i odnos s domaćom brodogradnjom. Sve ovo, kao i drugo nenabrojeno, stvara goleme poteškoće koje će biti moguće dugoročno rješavati samo uz angažiranje šire društvene zajednice i uz objedinjenu društveno-ekonomsku akciju privrednih djelatnosti poljoprivrede, pomorske privrede, turizma, pa i industrije. Mjere ekonomske politike, te mjere kreditne i fiksne politike morale bi olakšati ovakvo stanje morskog ribarstva u Istri i šire.

Politika zapošljavanja u ribarstvu, politika olakšica za morskog ribarstvo, i to u pogledu dobivanja niskokamatnih kredita za društveni pa i privatni sektor, politika olakšice u vraćanju kredita i zajmova za razvoj zbog niskoakumulativne sposobnosti ribarske privrede, oslo-

bađanje plaćanja zakonskih obaveza (SIZ-ovi), politika realnih otkupnih cijena ribe, politika kooperacije društvenoga s individualnim sektorom, organizacija trgovačke mreže, čuvanje, hlađenje i transport ribe (hladnjače) i njenih preradevina, uzgajanje posebno kvalitetnih školjki, rakova, glavonožaca, bijele ribe i ostalih vrsta kvalitetne ribe u Istri i ZOR Rijeka, politika zajedničke izgradnje ribarske flote udruženim sredstvima različitih privrednih djelatnosti koje nalaze u ribolovnoj proizvodnji i njenom razvoju zajednički interes, promjena bankarske i kreditne politike razvoja ribarstva, poljoprivrede, sve su to, čini nam se, neophodni zahvati i nužne društveno-ekonomske mjere za daljnji razvoj ne samo ribarske proizvodnje i riboprerađivačke industrije nego i drugih interesima vezanih privrednih djelatnosti sva tri temeljna sektora privrede zemlje SRH, ZOR i Istre. Zato je neophodna uska ekonomska suradnja među »morskim« općinama, regijama i republikama.

Prema razvojnim srednjoročnim programima ribarstvo bi Istre (Pule, Rovinja, Poreča) do kraja 1990. imalo još četiri para brodova za lebdeću koču. Njihov godišnji ulov kretao bi se oko 6.000 tona ili 1.500 tona morske ribe po paru. Tako bi Istra 1990. imala ukupan ulov lebdećih kočara oko 10.000 tona.

Međutim, postojeći plivaričari će postupno otpasti iz ribolovne proizvodnje Istre zbog dotrajalosti, tako da se planira da će ukupan ulov te godine iznositi oko 16.000 tona. Ako se usporedi ovaj predviđeni ulov s ulovom iz 1981. došlo bi do porasta od 22,4% odnosno prosječna stopa rasta 1986—1990. iznosila bi 5,2%. Ovo se može realno očekivati jer već će ove 1989. ulov morske ribe u Istri iznositi preko 15.000 tona. Za iduća srednjoročna i dugoročna razdoblja (1986—1990. i 1990—2000) već sada treba početi s planiranjem i projektiranjem razvoja morskog ribarstva.

Zabrinjava pad razvoja i udjela ribarstva nekih primorskih općina u Istri, a prvenstveno Buja (Umag i Novigrad) i Labina. Ove dvije općine nemaju organiziranu

„LUKA DUBROVNIK“ DUBROVNIK

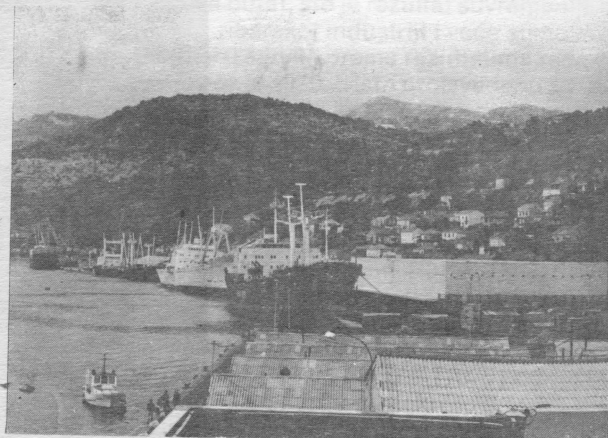
Gruška obala bb
Telefon: 23-350; Telex 27567 YU LUKADU
Brzovav: LUKA DUBROVNIK

RASPOLAŽE:

Vlastitim zatvorenim i otvorenim skladištima, hladnjačom, dizalicama, traktorima, autoliftovima, kamionima i drugom lučkom mehanizacijom.

OBAVLJA:

Utovar i istovar brodova za robu namijenjenu uvozu, izvozu, tranzitu i razvozu — Spediciju robe u razvozu — Održava i izgrađuje obale. Pruža kompletan servis jahtama.

Pogled na Grušku luku, u sredini slike ističe se hladnjača

Berba dagnji u Malostonskom zaljevu kod Dubrovnika

ribarsku proizvodnju u društvenom nego samo u individualnom sektoru. Njihov ulov morske ribe kreće se oko pedesetak tona godišnje, a ribarska flota iznosi svega 200 čamaca (Buje) odnosno 100 čamaca (Labin). Dakle, njihov doprinos razvoju ribarstva Istre je beznačajan.

5. Zaključak

Ribarstvo Jugoslavije u svojem razvoju znatno zaostaje za svjetskim i evropskim morskim ribarstvom. Naročito zaostaje za razvojem poljoprivrednih grana, kao i za razvojem ostalih grana pomorske privrede (brodarstvo, brodogradnja, lučke usluge).

Ribarstvo Istre u razdoblju 1946—1960. uglavnom je stagniralo da bi nakon 1970. započelo postupnim razvojem koji je naročito evidentan osamdesetih godina. Razvoj ribarstva bio je nazočan u ulovu plave morske ribe, u uvođenju i primjeni suvremene tehnologije u ribarstvu te u riboprerađivačkoj industriji.

Zato je neophodno da društvena zajednica, a prvenstveno Republika (SRH) i ZO Rijeka, u suradnji s istarskim »jačim ribarskim općinama«, započne s organiziranim uvođenjem ribarske »privrede« (ribolovne proizvodnje) u društvenom sektoru, kao i da organizira individualni sektor, pomažući mu financijsko materijalnim i socijalnim mjerama da se razvije.

Od toga bi zajednica imala samo velike koristi, a da ne govorimo o prehrani stanovništva, domaćih i inozemnih turista i, što je još značajnije ribarstvo bi moglo naći svoj sadržaj u malograničnom prometu s Italijom i uopće u izveznoj privredi regije. Osim toga, razvijene zemlje svijeta ubrzano razvijaju proizvodnju hrane iz mora, prirodna i umjetna uzgajanja riba i proizvodnju bio-mase. Potražnja za morskom ribom i uopće morskom hranom najbolji je motiv za brži razvoj ribarstva u regiji i zemlji.

BILJEŠKE:

¹ U ratu je uništeno 8.950 velikih, većih i manjih brodova (vldi Pomorski zbornik 13, Rijeka 1973, str. 42 — dr. Ivo Žuvela: 30-godišnji razvoj pomorske privrede Jugoslavije

² SGJ—1978. str. 232 i SGJ—1987. str. 246

³ Prosječna potrošnja ribe u Jugoslaviji po stanovniku je 1961. iznosila 2,7 kg, a 1986. 3,4 kg dok se prosječna potrošnja u drugim evropskim i vanevropskim pomorskim zemljama kreće preko 5,10 pa čak i preko 20 kg po stanovniku godišnje (SGJ—1982. str. 179)

⁴ Proračun autora prema statističkim podacima

⁵ Podaci iz SGJ—1966, 1973, 1982, 1987 (str. 322)

⁶ Proračun autora iz podataka SG ZOR—1982. str. 52. i 53.

⁷ Proračun autora iz podataka SGJ—1982. str. 237.

⁸ Podaci službe za razvoj i plansko-analičke službe RO »Mirna« Rovinj 1983.

⁹ Podaci sektora za ekonomiku i razvoj SOUR »Plava laguna« Poreč i RO »Školjka« Poreč

¹⁰ SG Zajednice općina Rijeka — 1982. str. 52. i 53.

¹¹ Prema podacima Zavoda za statistiku Rijeka, Zavoda za dr. planiranje ZOR, Zavoda za ekonomiku Pula i PK Pula

¹² SG ZOR — 1988. str. 294. i 157.

Literatura:

1. Zbornici radova sa znanstvenih skupova »susreti na dragom kamenu« Pula, od 1978—1988.

2. Jasna Majdak — Mladen Vukčević: Prikaz morskog ribarstva Istre s posebnim osvrtom na Buištinu, znanstveni skup »susreti na dragom kamenu« Pula, 1983.

3. Podaci RO »Mirna« Rovinj, RO »Školjka« Poreč i DO »Delamaris« Izola

4. Podaci PK Pula, PK Rijeka i ZP Rijeka

5. Prof. dr. Ivo Žuvela: 30-godišnji razvoj pomorske privrede Jugoslavije, Pomorski zbornik br. 13, Savez društva za proučavanje i unapređenje pomorstva Jugoslavije Rijeka, Rijeka 1975.

6. Statistički godišnjaci SFRJ, SRH i ZO Rijeka 1950—1988.

SUMMARY

This work gives a brief survey of the entire development of fishing trade in Istra.

In the first place the development of fishing trade in Yugoslavia is dealt with, and then the development of fishing trade in Istra is treated in much detail. Special stress has been laid on the problem that fishing trade in Yugoslavia considerably falls behind the world-wide, European and Mediterranean one, and even behind other economic and maritime branches.

The Istrian fishing trade has passed through different developing stages. Today, with regard to the general degree of development, it is in the first place in Yugoslavia. However, it is characterized by the questionableness of present development, low productivity and accumulative capacity, flight of personnel to »better« economic branches and other problems.